

ЕКСПЛІКАЦІЯ СИМВОЛІЧНИХ ЗНАЧЕНЬ СТИХІЙ В ЛІРИЦІ А. БЕЛОГО

Сиромля Н.М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Київський національний університет технологій та дизайну

Лінгвістичні дослідження символу вперше представлені в роботах О.О. Потебні (2000), пізніше – у дослідженнях Н. О. Афанасьєвої (2001), Е. Я. Кравченко (1994), Е. Р. Усовик (1995) та ін. Проте особливе місце займає дослідження символу в текстах символістів, так як багато хто з них у своїх програмних творах, присвячених символізму як літературного напрямку і світосприйняттям, дали обґрунтування власного розуміння символу. У зв'язку з підвищеним інтересом дослідників до механізму створення і вираження символічних значень, зокрема, у творчості поетів-символістів видається актуальним дослідження лінгвістичних механізмів утворення символу на матеріалі російської поезії символізму.

Метою нашого дослідження є аналіз метафор, які експлікують традиційні інтерпретації та авторське наповнення символів-стихій в ранній ліриці А. Белого.

Аналіз образного рівня досліджуваних символів дозволив виділити наступні значення стихій в ліриці А. Белого. Беручи участь у створенні метафор, слово «вогонь» замінює лексеми, виступаючи ім'ям для *сонця, знань, світла, кольору, натхнення, тепла, відплати, стану душі, божественної енергії*.

1. Символ «Вогонь» співвідноситься з людиною.
2. «Вогонь» символізує колірний спектр: а) «гарячі» кольори – пурпурний, червоний, золотий; б) співвіднесеність кольору вогню з дорогоцінними каменями - алмазом і рубіном.
3. Символ «Вогонь» в ліриці А. Белого реалізує ідею взаємодії стихій першоелементів буття.
4. Згідно з нашими спостереженнями, символ «Вогонь» поєднує світ людей, міфологічних персонажів і птахів, характеризуючи їхні очі.

Особливістю наведених вище семантичних єдностей, утворених символічним полем стихії вогню, є використання вільних валентних зв'язків лексеми, що сприяє створенню областей їх перетину і загальних семантичних полів - розширення семантики образу-символу.

Аналіз значень символу «Повітря» підтвердив спостереження вчених, що, метафоризація можлива в тому разі, якщо речі, які, на перший погляд, виключають один одного, мають щось спільне [1, с. 13]. Ми розподілили порівняння і метафори по групах, кожна з яких має спільну сему, значущу для створення образу в цілому: матерія, почуття, вода, колір.

Використовуючи елементи методу логіко-семіотичної рамки, запропонованого Н. В. Слухай, нам вдалося підтвердити такі символічні значення «Повітря»: 1) у позиції суб'єкта осмислення «Повітря» А. Белого – символ польоту, життя, видимого і невидимого світів, захисту, «верхнього» світу, натхнення (екран візіонерських картин), втіленість; 2) у позиції суб'єкта зіставлення «Повітря» переосмислений відповідно двом кодам – «анімо-аніматичному» і «артефактуальному з функцією захисту і ознакою сакральності» (у цьому випадку спостерігається реверсивність позицій переосмислення та значення символу); 3) в якості об'єкта зіставлення символ «Повітря» реалізує мотиви, реверсивні символічним значенням світла, руху вгору, польоту; реверсивні кодам переосмислення – одухотворена, жива стихія.

На тлі традиційної символіки стихій виявлено індивідуально-авторське наповнення символів:

«Вогонь» – у ранній творчості А. Белого «сгорание» вважається руйнівним тільки стосовно повсякденного життя, що є актуалізацією очисної символіки вогню. Мається на увазі катарсичне самоочищення душі, яке в рамках символіки вогню відповідає повній сублимації і метаморфозі психічних енергій у світ [2, с. 307, 312];

«Повітря» – символ захисту, натхнення, духовної сутності людини.

Висновки. Відштовхуючись від спостережень О. О. Потебні та його концепції внутрішньої форми слова, ми вважаємо, що символи-стихії в поетичній мові А. Белого актуалізують у тексті ту частину змісту

культурологічних символів, яка значима для автора в зв'язку з його задумом і обсягом авторських фонових знань. Проведений нами аналіз дозволив виявити традиційні та авторські інтерпретації символів «Вогонь», «Повітря» в ранній ліриці А. Белого завдяки дослідженню метафоричних механізмів експлікації символіки стихій.

Література

1.Крюкова Н.Ф. Метафора как средство понимания содержательности текста: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 – общее языкознание. - М., 1988. – 19 с.

Ханзен-Леве А. Русский символизм. Система поэтических мотивов. Мифопоэтический символизм. Космическая символика / Ханзен-Лёве А. [Пер. с нем. М.Ю.Некрасова] – СПб., «Академический проект», 2003 – 816 с.